

ritka eset, hogy földes- és véduraik itt-ott egy kicsit belemarkoltak községi életükbe is, de míg a többiek ilyesvalamit csak okkalmóddal, arisztokrata ember létükre keztyüs kézzel tettek, addig ezen főúr, kinek családja csak ötven évvel azelőtt kapta meg a grófi rangot, de azon idő szerint »már megfogyatkozott hajdani hírében és gazdagságában«, durva lélekkel, kiméletlenül bánt zsidáival. Egyéb szomorú szereplését uradalmának más helyen lakó zsidáival szemben talán más alkalommal mondhatjuk el.

Végül még ideiglatjuk a szobotishti község rabbijainak neveit a XVIII. századból:

1746. Isacus Markus. (Acta Judaeorum 2.) Első rabbi.

1752. Joseph Markus. (Acta Judaeorum 4.) Valószínűleg azonos az előbbivel.

1774. Joanes Moysis. (Conscriptio Judaeor. 1774.)

1786. Rabbi Leb, egy birtokomban levő magánlevél szerint.

1795. Lebl Friedmann. (Conscr. Judaeor. 1795.) Valószínűleg azonos az előbbivel.

1799. Rabbi Meier. (Chaszam Szofer I. 170., 171.)

Budapest.

MANDL BERNÁT.

EGY SÁBÁTEUS VÁNDORRABBI KITÉRÉSE MAGYARORSZÁGON.

Fenti cím alatt ismerteti a »Magyar Zsidó-Szemle« áprilisi számában (127—140 l.) keszthelyi kartársam, dr. Büchler Sándor úr, egy Ábrahám Lázár nevű zsidó talmudistának a kikeresztelkedését.

Ábrahám Lázár állítólag Prágából eredt zsidónak mutatta be magát 1763-ban, a nagyváradi kapuczinus atyák rendházában, hol kijelentette, hogy nem anyagi érdekből, hanem meggyőződésből kívánja magát a római kath. egyház kebelébe felvétetni.

Egy körözüvény folytán, melyet Mária Terézia királynő 1763 július 9-én adott ki Bécsben, és mely egy veszedelmes tervű kikeresztelkedett zsidóra vonatkozott, Ábrahám Lázár kitérése kis halasztást szenvedett.

De miután a helytartóság Ábrahám Lázár ellen terhelő gyanut és benne a körözött Neumann Frigyes Sándorral

azonosságot felfedezni nem tudott, egy Bihar vármegyéhez 1764 február hó 7-én intézett átiratában, annak szabadon bocsátását elrendelte.

Ki lehetett Ábrahám Lázár és mi hozhatta őt ép Nagyváradra, töprenkedik keszthelyi t. kartársam?

Terjedelmes idevágó történeti adatok alapján benne egy sábateista vándorrabbira akar ismerni.

E cikkben én csak kartársam ügyes, szakavatott okfejtéseit, az alapos történész helyes szimatját törekszem újabb adatok hozzacsatolásával megerősíteni és kiegészíteni.

Ismeretes ugyanis, hogy a Lengyelországból származó Jánkév Lejbovic, — ki csak később Törökországban kapta a Frank Jakab nevet, Sábátáj Czevi tanainak ezen újabb apostola körülbelül 1750-ben, Törökországból való visszatérése után kezdette meg tulajdonképeni működését.

Székhelyül az akkoriban Litvániához tartozó Podoliát választotta.¹⁾ Hatalmas pártfogói akadtak és mint Graetz idézett művében olvasható, szektát alapított, a »talmudisták«-kal mint Zoharista nyilvános vitákat rendezett.

A szekta feje Frank Jakab 1760 május havában elfogatott és *Csensztohowa*, a Krakó és Varsó közt levő várnak a zárdájába csukatott, ahonnan csak akkortájt szabadult ki, amidőn az oroszok a lengyeleket megtámadták és tőlük *Csensztohowa* várát is elfoglalták.²⁾

Ez pedig 1763 körül történt, amidőn III. Ágost lengyel király meghalt és Katalin czárnő, az »északi Semiramis« Poniatowszky Szaniszlót egyik kiszolgált szeretőjét választatta meg Lotharingiai Károlylyal szemben, kit Mária Terézia, mint sógorát szerette volna trónba ültetni lengyel királylyá.³⁾

Miután pedig e vár zárdájában a pálos-rendűek sáfárokodtak, kiknek a magyarországi hasonrendű zárdákkal, de különösen a nagyváradiakkal nagy és benső összeköttetéseik voltak; ⁴⁾ mert ezen rendhez tartoztak a XIV. században élő Zákoly János, továbbá a XVI. században működő Fráter

¹⁾ Graetz X. k. 417. l.

²⁾ Beer P.: *Geschichten, Lehren und Meinungen der religiösen Sekten*, 323. l.

³⁾ Szilágyi Sándor.: *A magyar nemzet története*. VIII. k. 258. l.

⁴⁾ Balics A.: *A róm. kath. egyház története*. II. k. 2. 266—371. l.

György és végre a XVII. században szereplő Benkovich Ágoston váradi püspökök, nem lehetetlen, hogy Ábrahám Lázár álnevű sábateista talán ép a fogoly Frank Jakab küldetésében járt Nagyváradon, hogy előmozdítsa annak kiszabadítását és hol ürügyként alkalmilag kikeresztelkedési szándékát is bejelentette.

Vélekedésem mellett szól különben az a körülmény is, hogy — mint nagyságos Bunyitay Vincze, nagyváradi székesegyházi főesperes és róm. kath. szertartású c. kanonok ur értesít, — a nagyváradi kapuczinus atyák rendháza »Historia-domusának« 1760—1770. évi lapjain Ábrahám Lázárnak neve nem található.

Hasonlóképen Nagyvárad város XVIII. századi plébániáján a kath. hitre tértek lapjain az 1760—1770. évek közt Ábrahám Lázár szintén nem fordul elő.

Így tehát valószínűbb, hogy Ábrahám Lázár nem a kapuczinus atyáknál, hanem a *pálosoknál* fordult meg, kiknek 1786-ig volt klostromuk Nagyváradon, de irataik nem maradtak ott, mert azokat II. József, midőn 1786 február 7-én e szerzetet Magyarországon eltörölte, vagyonukkal együtt elkoboztatta.

Gyöngyös.

FEIGL L. H.

HELYREIGAZÍTÁSOK.

A. M. Zs. L. 1906. évi II. sz. 147. old. kimaradt: *עשה על ידי אלופים נבאי צדקה דקק אויבן ישן כספ של אליהו* felirata: *שנת הקצו לפק* (1816). Gyönyörű díszes kétülésű kerevet. Réz állványon értékes kárpitos munka. U. e. a réz támlán van kivésve a körülmetélésnél szabványos *בִּיָּה*. Kikerülte figyelmet azért, mivel a *בִּיָּה* most már nagyon ritkán történik a templomban.

260 old. nem 5, hanem 4 karos az a gyertyatartó — amit *שֵׁת*-kor a *קָה* tag felvétele — valamint annak *אֵדֶר סְעוּדָה* i-kor használják.

1907. évi I. sz. 36 old. nem »Faragó«, hanem Fodor táblabíró olvasandó.

U. o. 38 old. helyes főnökének és nem »igazgatójának«.

U. o. 261 old. »tanítványa helyett« olv. tanítója.

U. o. nem »Lányi«, hanem Lángy-ról van szó.

Budapest.

BATÓ J. LIPÓT.